

ЦИЈЕНА:

за Црну Гору на годину 10 перп., на по год.
5 перп.; ван земље 15 франака у злату.

за Црну Гору број 10 ПАРА
за СТРАНЕ ЗЕМЉЕ БРОЈ 20 ПАРА

ЛИСТ ИЗЛАЗИ
УТОРНИКОМ И ПЕТКОМ

ВЈЕСНИК

АДРЕСА:

„Вјесник“ Цетиње, (Црна Гора)

ADRESSE:

„Viesnik“ Cetinje (Monténégro)

РУКОПИСЕ ВАЉА СЛАТИ УРЕДНИШТВУ „ВЈЕСНИКА“

А ПРЕПЛАТУ И ОГЛАСЕ АДМИНИСТРАЦИЈИ

ОГЛАСИ СЕ НАПЛАЋУЈУ ПО ПОГОДБИ

Finis Austriae

— Из „Н. Времеја“ —

Угарски министар Куен-Хердери први је изговорио ове кобне ријечи. У разговору са италијанским журналистом, бивши угарски министар председник рекао је: „Све зависи од тога, да ли ће наша армија одржати лавовске позиције; ако нам то пође за руком, могли бисмо се надати у повољан исход рата, у противном случају биће: „Крај Аустрије“.

Гроф Куен-Хердери погодио је. Заузеће Лавова повукло је за собом пораз трију аустријских армија на ријеци Сани, и утисак, да се приближује час распада скрпљене царевине, огледа се у свим извјештајима, које прима западно-јевропска штампа из Беча и Будимпеште.

Тек су се сада у Бечу споменули опомене брата Цара Франца Јосифа, Арцидуке Албрехта. Овај генералисимус аустријске војске није савјетовао Цара да се свађа с Русијом, и с тога је био противан подизању утврђења у Галицији. Он је био за подизање јаких тврђава по јужном склопу Карпата ради заштите Угарске од руског напада са сјевера. Али се тај план измијенио одмах послје смрти његове. Арцидука Франц Фердинанд не само да је одбацио тај одбранбени план, него је изradio план напада на Русију, који је сада и био остварен. Главни основ тога плана била је Наполеонова изрека, да је најбољи одбранбени план напад, а ако се још тај план извађа на непријатељском земљишту, то удвостручава шансе успјеха.

Аустријски напад био је предузет по Холмштини, управо по ономе крају Русије, гдје се у последње доба водила упорна борба између руског и пољског становништва. Аустријски генерални штаб држао је, да ће незадовољство пољског становништва пружити упаду аустријске војске у руске предјеле најбољу базу.

Први успјех под Красником као да би оправдао овај план. У Бечу и у Будимпешти била је илуминација послје првог успјеха генерала Конрада-фон-Хецендорфа. Врховни главни командант Арцидука Фридрих био је подигнут на пједестал Арцидуке Карла, побједиоца Наполеона I. И одједном све се срушило.

Руска побједа изазвала је панику у Бечу и Будимпешти. Објема престоницама наређено је да се утврђују. Али, судећи по извјештајима, који долазе из Аустро-Угарске у скандинавску штампу, види се, да вјера у те мјере ишчезава како расте број бјегунаца из Галиције у обје пријестонице.

А само потпуна забуна у Бечу може објаснити пројект грофа Берхтолда о претварању царевине у тријализам. Као што је пораз Аустрије под Садом г. 1866. изазвао преображај царевине у дуализам, тако је лавовски пораз потакао остварење мисли тријализма. Гроф Берхтолд је предложио у крунском савјету, да се изда манифест на Јужне Словене аустро-угарске, са обећањем, да ће се к земљама Звонимирове круне, Хрватске, Славоније и Далмације, присајединити не само Босна и Херцеговина, него још и словенске области, које нијесу никад припадале тој круни.

Из овог становништва од седам милиона мора се саставити организам, као г. 1867, угарска краљевина.

То је била заједна мисао убијенога Франца Фердинанда, који је желио да се оствари одмах послје анексије Босне и Херцеговине. Спор, припадају ли заграбљене српске земље Аустрији или Угарској, раздражавао је неизмјерно Франца Фердинанда, и он је хтио ријешити то питање стварањем југословенске краљевине у границама хабсбуршке монархије. Рачун је био учињен на томе, што ће католички Хрвати и Словенци, као и Срби Мухамеданци, претпоставити католичку династију Хабзбурговаца православним домовима Карађорђевића или Његош—Петровића.

Али су угарски политичари томе стали на пут. Мађарски приврженици реалне уније с Аустријом нијесу то савјетовали, да се не изазове јачање коштурског покрета, који тежи да преко личне уније пријеђе у потпуну независност Угарске.

Понављање експеримента са тријализмом — најбољи је доказ панике у Бечу. Али трудно, да ће данас и тријализам спасти хрватске земље од српског оружја. У случају и најмањег шанса тријализма чак и тако умјерени Мађар, као Тиса, пријети проглашењем угарске републике, угарска војска, која се борила у овом рату за хабзбурговску идеју, окренула би своје оружје против својих државних, и Аустро-Угарска претворила би се у провизорну државу још не виђеног русла. За Хрватском логички би нужно било уступити и Чешкој, и из тријализма пријетну „квадрилизам“. Може бити да ћемо брзо чути и о томе проналаску аустријских Макијавела.

Трудно се могу угонетати сви облици грчева, у којима издише аустријска хидра. Али је Куен Хердери рекао „Finis Austriae“, и мучно да се он преварио у свом предсказању.

Говор Предсједника

Енглеске Владе

Овдашње Енглеско Посланство примило је 22. септембра од своје Владе ово саопштење:

Форењ Офис.

У говору што га је у Кардифу држао Њ. Пр. Господин Асквит, председник владе, поменуо је одзив Канаде, Индије и крунских колонија и рекао, да у историји још није било овако једнодушна одзива на општи позив. „Кад смо заједно, нијесмо кренули ни да дајемо одушке мржњи, ни да се свети-мо. Ми нијесмо имали никаквог спора с Њемачком. Године 1912. јавили смо њемачкој влади да наша влада нити ће потпомагати нити се придружити нападу који не би сама Њемачка изазвала. Ни у једном споразуму Енглеске с другим силама није ријеч о нападу на Њемачку, али Њемачка је од нас још више тражила, и то у доба кад је знатно умножавала своје силе на мору, да јој се ми обавеземо да ћемо бити неутрални, ако Њемачка буде у каквом рату ангажована. И ако смо ми досљедно радили за мир да бисмо ратну катастрофу отклонили, ипак нијесмо могли Њемачкој оставити слободне руке да кад би год њој на

ум пало овлада Европом. Ми се овом њемачком позиву нијесмо хтјели одазвати. Прије четири недјеље питао сам своје земљаке, је ли могуће да ми скрштених руку гледамо како на Белгију и Француску наваљују хорде које за собом остављају страховите бразде дивљаштва и пустоши, достојних најцрњега варварства. Од тога времена ми смо још јасније увидјели крваве ужасе који су права последица тога одавно припремљенога пројекта против слободе Европе. Али ми још увијек вјерујемо у светињу уговора, у право слабијега и у дужност јачега, и предвиђамо доба у Европи, кад ће ове велике а просте истине бити осигуране противу режима гвозденог и крвавог“.

Овдашње Француско Посланство примило је ово званично саопштење:

Бордо, 21. септембра. у 6:30 у вече.

Пошто смо 20. септембра одбили све непријатељске нападе, наша је војска предузела офанзиву на више тачака. На осталом фронту наше су позиције осјетно побољшане. Баварски принц предузео је команду над сјеверном војском.

У центру нема да се забиљежи ништа ново, осим што смо у Аргоњи одбили непријатеља у сјеверном правцу. У Веру наша војска полако напредује.

На нашем десном крилу (у Лорену и Вогеџима) нема ништа ново.

Судбина Аустро-Угарске

— Петар Струве —

У ово време кад војне операције постепено иду својим током, из тихих се њедара развијају нова политичка питања. Војним силама Аустро-Угарске на галицијским пољанама неизбјежно оставља питање о њеној будућој политичкој судбини. Баш тиме се и објашњава неучешће, којег се под видом неутралитета придржавају Италија и Румунија у овом рату. Оне рачунају, да ће питање о аустријском наслеђу у сваком случају избити на површину и мисле, да за њих никада неће бити доцкан да пријаве своје рекламације.

Великодржавни живот Аустро-Угарске био је и прошао. Он је сахрањен на пољанама Галиције, а то значи, да Аустро-Угарска уопште не може као цјелина да постоји. Тај процес распадања не само да треба него и мора већ сада да почне. Воља држава побједница само ће дати форму томе процесу и привести га крају.

Но, чим су у Бечу осјетили ударац, нанесен монархији у Галицији, одмах се ондје родила мисао о хитром преуређењу дуалистичке империје. Листови су саопштили да се у Бечу дискутује план о корјенином преображају Аустро-Угарске Монархије.

Понајприје, ту се износе и оваква рјешења: 1) да се издвоје из Аустро-Угарске: Босна, Херцеговина, Хрватска, Славонија, Далмација и Словенија, како би се образовао трећи с Аустријом и Угарском равноправни фактор југословенски; 2) да се приједна уједињење земаља чешке круне Чешке, Моравске и Шлеске, као посебне историјско-политичке индивидуалности, која би ушла у ранг посебне управе у саставу Хабзбуршке Монархије.

Овакво преуређење, уз неке услове, потпуно би било могуће, а с обзиром на Аустрију оно лежи, да тако речем, на линији аустријске еволуције. То не би било finis Austriae, него finis Hungariae, и то би значило ликвидацију Угарске као државе мађарске.

Развијање Аустро-Угарске по начелу народности на сваки начин морало би довести до русла мађарску превласт у угарској половини монархије, и кад Мађари не би добровољно пристали на уступке немађарских народности, то би их на то требале привољети и оне и сама Аустрија.

Ето зашто је борба у самој Аустро-Угарској, до почетка рата, изгледала као неизбјежност самог природног процеса.

Сада су пак све те еволуционе могућности и перспективе изгубиле своје значење и интерес. Данас треба регулисање аустро-угарског наслеђа, као последицу европског рата, довести до потпуног и коначног разграничења између историско-политичких јединица у Хабзбуршкој Монархији.

С нашег, руско-словенског гледишта, ту се јавља цео низ највећих задатака. Остављам на страну Галицију, која ће на овај или онај начин бити коначно присаједињена Русији, и којој ће, у ствари, судбина зависити од будућег унутрашњег уређења руске империје.

Један од тих задатака, који улазе у први ред по важности, може се овако формулисати: Угарска, као држава мађарског народа, мора да се ограничи само на етнографске предјеле мађарског племена, и господству Мађара над Славенима и Румунима треба учинити крај.

Расправљању, како да се кокретно изведе овај задатак, није мјесто овдје. Једно је, да ће суштина и ријешење тога задатка довести понајприје Србију и Румунију до проширења на рачун данашње Угарске.

Други је наш велики задатак: стварање самосталног краљевства у историјским границама Чешке, Моравске и Шлеске, којему треба — против Њемачке и Угарске — међународно гарантовати неутралитет.

Ја сам потпуно увјерен, да ће правилно, по начелу народности, аустријског наслеђа, послје рата из 1914. године, који треба да сломи и унизи Пруску као представницу и водитељицу њемачких држава, довести ове до заједнице, било на којој државно-правној основи, са осталим њемачким земљама у Аустрији. У интересу је Словенства, које је мјестимце измијешано с Нијемцима, да та заједница не настане сама по себи, него да буде као једна од операција у данашњем међународном рату, која ће регулисати аустријско наслеђе.

Данас је већ јасно, да се о Аустро-Угарској, као великој сили, не може ни говорити послје пораза на галицијском ратишту. Пад Хабзбуршке велевласти, распад је Аустро-Угарске.

Доиста је право обиљежена аустријска политика у ријечима знаменитог аустријског државника у XIX вијеку, књаза Феликса Шварценберга:

„Nous avons beaucoup de la nature de l'âne; nous avons de la peau dure,

nous sommes lents, têtus et tenaces“ — т. ј. ми имамо магарећу нарав: кожа нам је груба, спори смо, упорни и јогунасти.

Међутим, аустријски је магарац проиграо стрпљење историје и његова ће груба и дебела кожа право — на пазар.

ТЕЛЕГРАМИ

Фоча, 22. септембра. Наше трупе на фронту према Гацкоме успјешно су напале непријатеља и заузеле постојеће око Гата и Кобиље Главе нанавијши непријатељу велике губитке. (Нар. извјештај.)

Атина, 19. септембра. Венизелос, као Министар Спољних Послова, дао је у ономадашњој сједници парламента изјаву, која се може овако укратко изложити: Пошто је споменуто догађаје који су се десили од прекида парламентарне сесије, Венизелос говори о турско-грчкој погодби, о бјегунцима, о измјени њихових имања. Затим је пријешао на неотваорен предлог о састанку у Бриселу и споразуму у томе имању. Потврдио је да влада никад није пристала сматрати да је ово питање у међународном погледу коначно регулисано не само прелиминарима у Лондону и атинским уговором већ и арбитралном одлуком Великих Сила, заснованом на поменутим уговорима. Влада је при свем том, изјавио је Венизелос, вољна да даде Турској извјесну ситифакцију под изричном погодбом, да ће острва, која она оспорава, и даље бити окупирана и да ће се управљати као по осталим покрајинама краљевине. Предсједник је даље говорио о конференцији држаној у Букурешту. У овој гостољубивој пријестоници Турска је тражила уз мотивацију да се та конференција одложи због европске ситуације из разлога који се тичу унутрашњих односа царевине. Прелазећи на садашњи конфликт, Венизелос је споменуо, да је влада изјавила да ће остати неутрална, али није крила да и она према Србији има савезничких обавеза и да је ријешена да их вјерно испуни, ако наступи казус федерис. Но додао је Венизелос, случајно неће наступити. Грчка у истини жели да се пожар, који данас пустоши Европу, не прошири и на Балканско Полуострво, чијим је народима последице недавних ратова потребан мир. У сваком случају можемо бити сигурни да се тај пожар неће проширити иницијативом Грчке. Ако би други балкански народи имали исте идеје и иста осјећања, сигурни смо да мир на истоку неће бити нарушен.

Рим, 19. септ. Због многобројних мина, које плове на више мјеста по Јадранском Мору и које су проузроковале смрт већег броја рибара, министар морине послао је један контраторпиљер да уништи ове мине. Наређено је да се пловидба бродова који уживају субвенцију државну обустави до даље наредбе. Оним бродовима који ипак хоће да плове препоручено је да плове само дању и да обрате највећу пажњу.

Будимпешта, 19. септембра. Званичне новине објавиће у сутрашњем броју законску одредбу о продужењу мораторијума за два мјесеца са извјесним ограничењима.

Рим, 20. септембра. Јављају из Париза, да се битка продужује на лијевој крилу, особито на страни Роа, гдје су Нијемци концентрисали велику војску.

Рим, 20. септембра. Амбасадори тројног споразума поднијели су Портити протесну ноту због укидања капитулација, у којој се каже, да би се оне само обостраним спора-

зумом, а нипошто једностраним актом смјеле укинути. Нота задржава владама великих сила право на накнаду због таквог једностраног поступања Порте.

Талијански амбасадор предао је Порти ноту у истом питању, које је основано на истим принципима, као и она тројног споразума. (Нар. извјештај.)

Рим, 20. септембра. У поводу затварања Дарданела „Коријере д'Италија“ мисли, да Порта за сада нема никаквих намјера да би отворила поновно Дарданеле за пловидбу.

Отомански амбасадор у Лондону изјавио је, да у Турској не постоји непријатељска струја према Енглеској, да је ситуација једнака и да ће Турска и даље остати неутрална. (Нар. извјештај.)

Рим, 20. септембра. „Коријере дела Сера“ прима из Беча вијест, да војничке власти хитно утврђују околину Беча, у коме се сваки дан јављају нови случајеви колере, коју су унијели рањеници с бојног поља. (Нар. извјештај.)

Петроград, 21. септембра. Према извјештајима шефова, у битци код Августова руске су трупе дале поновни доказ изванредне храбрости и јунаштва. Више пукова борили су се без и најмањег одмора у току цијеле једне недеље дана и славно су излазили из врло тешких положаја. Бојеви су били одвећ упорни у околини Сувалки, гдје је непријатељ био сконцентрисао врло велику снагу, и претходно се утврдивши на томе положају давао је жесток отпор, тако да су наше трупе у неколико пута морале бајонетском борбом избацивати из шанчева Нијемце. Заробљеници њемачки тврде, да су губитци њихови тако огромни били да од појединих чета није остало ни по двадесет војника. Цео пут којим су Нијемци одступали, прекривен је њиховим љешинама. На тај начин продирање Нијемаца из Источне Прусије у Русију потпуно је пропагло, те је непријатељ сасвим напустио земљиште у губернији Сувалки.

У Галицији ситуација непромијењена.

Петроград, 21. септембра. На молбу Руско-црногорског Друштва Министарски Савјет одобрио је да се да црногорском црвеном крсту 50.000 рубаља и дозволио да исто друштво може купити добровољне прилоге.

Цар је приспιο у главни квартир врховног главнокомандујућег.

Петроград, 21. септ. (Службено). Борба код Августова свршила се јуче побједом руске војске. Пораз Нијемаца је потпун. Непријатељ се сада налази у неуредном повлачењу, бјежи ка граници источне Прусије. Руске трупе снажно гоне Нијемце, који у свом престрављеном одступању остављају храну, топове, муницију, али наши немају времена да покупе тешку артиљерију њемачку. У исто вријеме њемачка војска чини све могуће да потисне Русе код Друскина на Њемени. Наишавши на снажан отпор пред Осовцем, били су приморани да се повуку ограничивши се на снажне противнападе. Наше су трупе тада преузеле офанзиву гонећи непријатеља у његову повлачењу. Нијемци и поред снажног отпора не могуће задржати наше надирање и наше трупе заузеле једну по једну непријатељску позицију. Збуњени овом енергичном и неиздржљивом акцијом, Нијемци полупистише и њихово повлачење претворило се у пораз. Енергично гонимо непријатеља, који је потучен.

Атина, 22. септембра. Службено се јавља из Париза од 20. септем. На лијевој крилу наставља са же-

стока акција, нарочито у предјелу Роаја. Напади њемачки били су свуда одбијени, ма да су Нијемци и добили појачања. У Аргони војска Насљедника покушала је да се увуче у шуму Грири, али је била избачена на сјевер од пута ка Варену. У Вевру и у горњем току Мезе француске трупе напредују лагано, али стално.

Париз, 22. септембра. Никаква нова појединост о борби која се води на Ену. Општи утисак је повољан.

Атина, 22. септембра. Службено се јавља из Анверса да су утврђења прве линије порушена и поред свеколике своје отпорности. Командант мјеста апелује на патриотизам популације и позивају да буде мирна пошто Нијемци могу бомбардовати и саму варош.

Лондон, 22. септембра. Адмиралитет енглески објављује да је њемачка тактика да се поставе надводне мине изазвала потребне контра мјере. Енглеске мине према овоме биће постављене у јужном дијелу Сјеверног Мора.

Петроград, 22. септембра. Војни управник у Варшави објавио је по вароши и по околини Варшаве ово: У пошљедње вријеме становништво је узнемирено апсурдним гласовима о евентуалном заузимању вароши. На заповијест главног заповједника војске објављујем свима да су Варшава и њезина околина и сад као и прије ван сваке опасности с погледом на непријатеља. Молим становништво да буде мирно и да даље ради своје послове.

Цариград, 22. септембра. Јучерашња публикација, коју је учинио „Танин“ о одржању судско-консулског права у страничким споровима, могла је учинити да се вјерује, да је дио о суђењу у капитулацијама задржан и тога ради турски министар правде учинио је ову изјаву пред двојицом уредника два јутарња цариградска листа: компетентна туринских консула, протестирају се, као што је то у свима туђинским земљама, на бракове, развоја бракова, тестаментне спорове око насљеђа, старатељства, туторство и т. д. Сви остали спорови кривични или трговачки између страних поданика или између отомана и странаца подложни су искључивој компетенцији отоманских судова без икакве асистенције представника консулата или придодатих туђинских судија.

Петроград, 22. септембра. Њемачки листови признају издржљивост руских трупа и хвале старање које официри указују војницима.

Узбудљиве вијести које су распрострте по Њемачкој о положају њемачке војске у Француској, наилазе на погодан пријем у Баварској, пошто је баварско становништво већ уморно од рата. Утврђено је да је Њемачка мобилизација почела 14. јула. Резервисти су били позвати тог дана са изричним забраном да о том не говоре ни својим блиским. Њемачке власти једновремено су забраниле улазак туђинских листова преко границе.

135 хиљада аустријских рањеника прошло је кроз Беч до 15. септембра.

Италија је узбуђена губитком бродова, који су наишли на мине у Јадранском Мору. Главни листови јасно исказују своју наклоност према Тројном Споразуму. Из Копенхагена јављају да је велика лаж слободних зидара италијанских издала заповијест, да се дјелује на јавно мњење у корист Тројног Споразума.

„Пти Паризијен“ доноси како је амбасадор њемачки у Риму објавио да су тобож силе нагнале Њемачку да објави рат.

Листови будимпештански, узнемирани због вјероватне акције Румуније, послали су своје дописнике у Букурешт, да се тамо обавијесте о ситуацији. „Пестер Лојд“ пријети Румунији снажним отпором Угарске. Румунски посланици траже сазив парламента.

„Ријеч“ у свом уводном чланку говори о устезању Румуније и вели, да догађаји јуре и да Румунија ризикује да не стигне на вријеме.

Турски и њемачки агенти растурају по Персији прокламације, којима се проповиједа свети рат против Русије, Енглеске и Француске. Курди настављају да узнемиравају хришћанско становништво на персијској граници.

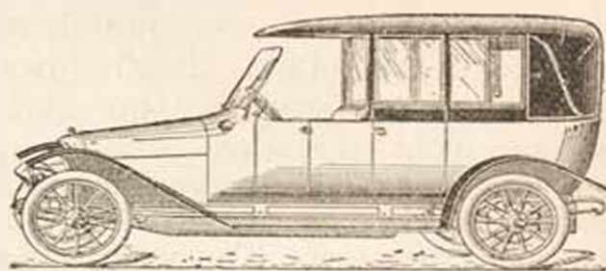
Један чиновник руског министарства трговине биће послан у Струј, да тамо организује радове и извоз петролеја из Галиције.

Из Одесе се јавља о пристизању бугарских добровољаца, који траже да ступе у војску генерала Ратка Димитријева.

Ниш, 22. септембра. У Софији убијен је 19. ов. мј. на сред улице Стеван Јакимов, тамошњи почасни трговачки агент Краљевине Србије, који је имао јаким трговачких веза са Србијом. Јакимов је био родом из Охрида, а увијек је био честит човек. Прије рата за ослобођење од 1912. године узимао је учешћа у јавним пословима и увијек осуђивао братоубилачки рат по грама Бабуне и долини Вардара. Његово овакво држање у времену, кад је у пуном јеку била четничка акција развијена, коју је он желио само противу угњетача Турака, стекла му је доста непријатеља у Србији и Бугарској. Због таквих његових идеја он је чак морао напустити Србију и настанити се у Софији гдје је уређивао новине у истоме духу. Трезвен и вриједан, имајући на врату породицу, пок. Стеван је радио трговачке послове, који су му ишли доста добро. Убијен је по свој прилици за то што се држи у Софији да је био српски пријатељ. Он има у Србији сестру учитељицу.

ОГЛАСИ

НОВО! НОВО! НОВО!

Лаурин и Клемент

израдили су специјално за Црну Гору нов модел аутомобила, те је то према томе

једина творница

која је одлучила градњу

АУТОМОБИЛА ЗА ЦРНОГОРСКЕ ПУТЕВЕ

Интересенти нека се обрате на потписаног.

Ф. Ј. МАТИЋ,
управник пошт. аутом. линија, Цетиње.

Србија је баш ових дана купила деветоро ових
кола за своје новослободне крајеве! (44, 6,6)

НАЈВЕЋА ДАЛМАТ. ЗЛАТАРИЈА
АНТ. РАДИЋ
СПЛЕТ
(SPALATO)
ИЛУСТРОВ. ЦИЈЕНИКЕ ЦАЉЕ ВАДАВА